

Löpp

VANEMUINE

teatri peatoetaja

154. hooaeg

Lõpp

**DOKUMENTAALLAVASTUS KAHEŠ VAATUSES.
PÕHINEB VESTLUSTEL HINGEHOIDJATE JA SURIJATEGA**

**LAVASTAJA MARTA ALIIDE JAKOVSKI
AUTOR JA LAVASTUSDRAMATURG PIRET JAAKS
KUNSTNIK JA VALGUSKUNSTNIK KRISTJAN SUITS
HELILOOJA JA MUUSIKALINE KUJUNDAJA ANN REIMANN
KAAMERAREŽII AUTORID FIDELIA REGINA RANDMÄE, MARTA ALIIDE JAKOVSKI
INSPITSIENT LIISA JUR TOM**

ESIETENDUS 20. JAANUARIL 2024 SADAMATEATRIS

NÄIDENDI AUTORIÕIGUSI VAHENDAS EESTI TEATRI AGENTUUR

Osades:

RENAATA

Külliki Saldre

TAANIEL, ÜLEMUS, HÄRRA KLUBIS, HINGEHOIDJA HAIGLAS

Karol Kuntsel

RUBEN, HÄRRA KLUBIS, KIRJANIK MATUSTEL

Reimo Sagor

JANE, PROUA KLUBIS, NAINA MATUSTEL, NAINA HAIGLAS

Lena Barbara Luhse

KRISTIAN, NOORMEES TÖÖL, HÄRRA KLUBIS,

INGEL, POISS MATUSTEL, ARST

Kaarel Pogga

Monoloogid:

FOLKLORIST (60+)

Kaarel Pogga, Külliki Saldre

KIRIKUÕPETAJA (50+)

Karol Kuntsel, Lena Barbara Luhse

ÜLEMDIAKON (40+)

Kaarel Pogga

HINGEHOIDJA A (50+)

Karol Kuntsel, Reimo Sagor

HINGEHOIDJA B (40+)

Lena Barbara Luhse

MAARJA (50+)

Külliki Saldre

See lugu algas lõpust, hetkest, mil surm sai ühiskonnast välja tõrjutud. Omamoodi surma surmast. Kuigi me ei taha sellele mõelda, siis ikka lahkuvad armastatud inimesed elust, koroonasurmade laine vapustas kõiki, rääkimata alanud sõjast, mille puhul muutusime arvukate surmade tunnistajateks. Surm on meie igapäevaelus, aga me ei räägi sellest, ei taha mõeldagi, sest nii on lihtsam. Otsustasime, et selle lavastusega räägime nii surmast kui neist, kes sellega kokku puutuvad.

Intervjueerisime lavastuse loomise tarbeks Eesti hingehoidjaid, inimesi, kes puutuvad kokku suure tundmatuga, istuvad surijate voodiveerel ja kuulavad neid. Mõtisklesime ka selle üle, kas tuua kõik hingehoidjad lavale kokku, et nad räägiksid ise, milline on nende töö igapäev, kuid see ei osutunud kuidagi võimalikuks. Ainuüksi ühe hingehoidjaga leppisime intervjuud kokku kaks kuud ja lõpuks leidis ta meile aja oma lõunapausist. Lihtsalt nii palju tööd on Eesti inimeste toetamisel, mistõttu hakkasime neid isekeskis kutsuma ingliteks. Külastasime hingehoidjaid nende töökohtadel: diakooniahaiglas, kliinikumides, kogudustes ja vestlesime kõigest, mis suremise protsessi puutub. Kuid rääkisime ka sellest, mis on ühiskonnas valesti, kuidas oleks võimalik rahulikult ilma hirmuta ära minna ja kuidas surmast mõtlemine – nii nagu seda on vanasti tehtud – võiks meid ehk ka tänapäeval aidata.

Vestlustest selgus, et terve meie elu saadab üks muster, leppimatuse ja leppimise muster, mistõttu suhtlesime ka nendega, kes teadsid, et neil ei ole enam palju elada jäänud. Nende sõnad olid meile kõigile suureks lohutuseks ja vastasid kõik omal moel küsimusele: kuidas on võimalik leppida sellega, millega pole võimalik leppida?

Piret Jaaks ja Marta Aliide Jakovski

SUURED TÄNUD

Katri Aaslav-Tepandi

Carl-Christian Frey

Naatan Haamer

Merle Karusoo

Kairi Kasemets (MTÜ „Meeta“)

Marju Kõivupuu

Karl Käsnapuu

Annika Laats

Marius Raudsepp

Piia Ruber

Kaisa Sein (MTÜ „Meeta“)

Kalle Kindel

Elame ajastul, kus elu – see mateeria nakkushaigus – on moes, tema järele on inimeste seas püsiv nõudlus, ta on ülendatud väärtuseks. Eksistentsi ei hinnata üha enam ülerahvastatud maailmas keskeltläbi mitte kui teoreetiliste võimalikkuste praktilist eeltingimust, vaid hüve iseeneses, enamasti sõltumata sellest, milline potentsiaalsus selles konkreetsel juhul on aktualiseerunud või võib aktualiseeruda. Elujaatusest on saanud imperatiiv, elurõõmu kultiveerimisest kujunenud omaette tööstusharu. Meele rahustamiseks ja jahutamiseks pakutakse turul muu hulgas päevast päeva iseuuevaid võltslootusi (loto), vaimsusena esitatud tervisest pakatavat rumalust ja hullust (teoloogia), tellija teadvusele taljesse õmmeldud metafüüsilist pettust (esoteerika), tegelikkust lähendavat-mahendavat simulaakrumit (massimeedia), eluinstinkte virgutavat labasust (massikultuur), kunstlikku eneseunustust ja ekstaasi võimaldavaid meelemürke (alkohol, narkootikumid) jms. Usutakse, et elurõõmus inimene elab kauem ja täisväärtuslikumalt ning teeb seejuures rohkem tööd, maksab enam makse ning sigitab ja kasvatab ühiskonnale jõudmööda uusi liikmeid. Ainus probleem on selles maailmas surm, kõigest muust usutakse üle saavat.

*Alvar Loog, Emil Ciorani raamatust „Sündimise ebaõnnest”
Sirp 16.01.2013*

Jumalatõestus

Muidugi tahaks, et Jumal oleks olemas. Siis oleks lapsepõlvemaailm jälle paigas. Siis ta oli olemas, pärast kadus ära. Siis sai ikka pärast sööki käed kokku pandud ja aitäh Taevaisale öeldud. Siis ta oli olemas. Pärast tuli kool ja tulid teadused ja uus vaim võitis vana. Läbi füüsika ja keemia ja läbi darvinismijutluse ja arenemisõpetuse-ABC oli muidugi väga veider veel Vanajumalast kõnelda. Eriti kui mõnimees läks asjalikuks, viis kedagi kohe kättpidi mõne olevuse või seadeldise juurde, puudutas seda näpuga või löi kepiga pihta nii et kõmises ja nõudis tõestust, et näidatagu, kus see Jumal siin on, näidatagu, kus Jumal siin asub. Keegi ei mõistnud näidata ja nii jäigi Jumala olemasolu tõestamata. Mida ei ole, seda ei ole. Nii kadus Jumal ära, teda ei tihanud enam mängu võtta, sest teda ei saanud tõestada. Kusagil, kus teda näidata kästi, teda ei olnud. – Aga niimoodi ei saa. Küsimusele ei saa vastata vastusega. Küsimusele tuleb vastata küsimusega. Ma oleksin pidanud minema kuhu tahes, ükspuha millise eseme juurde, mille füüsikat ja keemiat ja tuletusõpetust ma nüüd teadsin, ning lööma selle eseme pihta, olgu see löömine nii näotu ja kole kui tahes, ning küsima, kus on selle eseme sees see ajastu iseloom, see riik ja kord või millise kruvi all selle eseme küljes see sotsialism või kapitalism, mis ju ka maailmaasjade omadused olla, kas te näitaksite mulle neid asju, mida ma siin nende esemete juures näha tahan, ma tahan tõestust, et need minu nimetatud asjad ikka siin nende esemete juures olemas on, ma tahan selle tõestust, nagu jumalatõestust taheti, oma silmaga, oma käega. Niipalju koolipõlvest.

Hando Runnel „Mõõk ja peegel” (1988)

 Hospiits on surijate hoolduse ja palliatiivse raviga tegelev asutus, samuti sellega seotud hooldusfilosoofia ehk hospiitsfilosoofia. Hospiitsis pakutakse toetust ja hoolitsust ravi-matu haiguse viimases faasis olevale patsiendile, võimaldades talle väärikat elu lõppu. Hospiitsis ei tegeleta enam põhihaiguse raviga, vaid aidatakse leevendada sümptomeid (nt valu) ja pakutakse nii haigele kui ka tema lähedastele emotsionaalset ja hingelist toetust.

 Palliatiivravi on ravi, mis ei ravi haigust, kuid leevendab sümptomeid ja parandab raskelt haigete patsientide enesetunnet, kellel on näiteks pahaloomuline kasvaja (vähk), neuroloogilised haigused (ALS, Sclerosis Multiplex, Parkinsoni tõbi, insult jne), kaugelearenenud südame-veresoonkonna haigused, raske organpuudulikkus või mõni muu raske haigus. Palliatiivravi toimub koos põhiraviga ning ravi eesmärgid pannakse paika koos patsiendi ja tema lähedastega, püüdes arvestada nende kaebusi ja eelistusi. Palliatiiv-raviga ei saa ühtki haiget terveks ravida, selle ravi eesmärk on sümptomite leevendamine. Palliatiivravi mõiste hõlmab meditsiinilist, psühholoogilist, sotsiaalset ja vaimset abi ja toetab nii patsienti kui tema lähedasi diagnoosi saamisest kuni elu lõpuni.

 Hingehoid tähendab tuge ja mõistmist, elujulguse ja lootuse otsimist ka lootusetuna tunduvus olukorras. Hingehoiu aluseks on kristlik inimkäsitlus, mille kohaselt on inimene on jagamatu tervik. Oluline on hoolitseda inimese kui füüsilise olendi eest, ent sama oluline on kanda hoolt ka tema vaimse ja hingelise tasakaalu eest. Hingehoiu eesmärk on toetada kannatavat inimest.

 Hingehoidja on isik, kes lisaks teoloogilisele haridusele on saanud erilise ettevalmistuse, et aidata haigeid, kriisis olevaid või surevaid inimesi. Tema ülesanne on vähendada õnnestustest, haigustest, leinast või millestki muust põhjustatud psüühilise kriisi mõjusid ning olla raskes seisus inimesele toeks temaga toimuvate protsesside mõtestamisel. Hingehoidlik vestlus toimub abivajaja tingimustel ning rütmis ning selle sisu on konfidentsiaalne. Hingehoidjaks õpitakse Usuteaduste Instituudis.

 Elulõpu tahteavaldus ehk patsiendi testament on mõeldud nendeks olukordadeks, kus patsiendi haigus on arenenud nii kaugele, et ta ei suuda ise enam oma tahet väljendada. Inimene saab seda tahteavaldust vormistades otsustada, millist ravi ta väga raskesse tervislikku seisundisse sattudes saada ei soovi. Tegemist on välistava tahteavaldusega olukordadeks, kui inimesel tekib näiteks pöördumatult sügav ajukahjustus. Inimene saab oma tahteavalduses keelata ravi (elustamine, hingamisaparaat, toitmissond), mida arstid muidu võib-olla elu säilitamise eesmärgil teeksid.

Väիրavifondi saab toetada:

SA Hille Tänavsuu Väիրavifond Kingitud Elu

Arveldusarved

Swedbank: EE212200221059073061

SEB: EE211010220228917224

LHV: EE137700771001442514

Luminor: EE591700017003638161

Coop Pank: EE704204278609604509

Annetustelefonid:

900 4005 annetat 5 eurot

900 4010 annetat 10 eurot

900 4050 annetat 25 eurot

Valik allikaid suremisest ja surmast

Marju Kõivupuu „Eestlase eluring”, Varrak, 2015.

Sogyal Rinpoche „Tiibeti raamat elust ja surmast”. Clemens&Tütred, 2014.

Elisabeth Kübler-Ross, „Surmast ja suremisest”. Postimehe kirjastus, 2022.

Annika Laats, „Kuidas ületada jõge?”. Edasi.org, 9.04.2023.

Naatan Haamer, Katrin Saali Saul, „Peresaade. Leinast”. Vikerraadio, 11.01.2018.

Katri Aaslav-Tepandi „Üheskoos valguse poole liikudes: vestlus vaimuliku ja hingehoidja Annika Laatsiga”. Kirik & Teoloogia, 14.08.2015.

Riina Palmiste, „Hingehoidja Katri Aaslav-Tepandi: kõige keerulisem on, kui surija palub „Ärge minge ära!“, ent juba on kokku lepitud uus kokkusaamine”. Anne & Stiil, 2.11.2023.

Hardo Pajula, „Pankrotis planeet”. Edasi.org, 10.10.2023.

Toomas Paul. „Toomas Paul leinab abikaasat. „Ilma Agneta poleks ma see, kes ma olen.”” Intervjuu Madis Jürgenile. Maaleht, 22.06.2023.

Heili Sepp, „Hinge pime öö”. Raadio „Ööülikool”, 15.04.2017.

Teatrijuht Aivar Mäe

Draamajuht Tiit Palu

Muusikajuht Risto Joost

Balletijuht Mare Tommingas

Lavastusala Karis Hindriksoo-Pitsi, Maiken Nõmmoja, Karoliina Kangur

Pealavameister Rello Lääts

Lavatehniline ala Veljo Rütli, Raido Kits, Risto Hanneste, Margus Rump, Karl-Markus Lõhmus

Dekoratsiooniala Marika Raudam, Mait Sarap, Taavi Kask, Innari Toome, Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Jane Aus, Terje Kiho, Armin Luik, Indrek Ots, Mart Raja, Karmo Kiivit, Einar Pallas, Maarika Korotkova

Rekvisiidiala Liina Martoja, Kärt Paasik, Annaleena Adamson, Mirka Porkassalmi, Angelika Aun, Kaie Uustal

Jumestusala Kelly Treier, Madli Uibukant, Anneliis Punnar

Kostüümiala Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith Ütt, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Tia Nuka, Kaire Arujõe, Valentina Kalvik, Inkeri Orasmaa, Irina Medvedeva, Heli Kruuse, Luule Luht, Elli Nõps, Anneli Vassar, Olga Vilgats, Natalja Malinen, Reet Vaga, Juta Reben, Toomas Vihermäe, Ljudmila Nikolajeva

Riietusala Raina Varep, Katariina Talts, Aive Soosaar

Valgustusala Andres Sarv, Jaanus Moor, Madis Fuchs

Heli- ja videoala Andres Tirmaste, Indrek Asukül, Mihkel Kahro

Kavalehe kujundas Katrin Leement

Fotod tegi Heikki Leis

Kavalehe koostasid Piret Jaaks ja Anu Tonts

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi,
et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAEEXX /

SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUHEEXX

Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,
Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,
Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Koostööpartner

Suvekontserdi peatoetaja

Autopartner

Hotellipartner

Hotellipartner

Grimmipartner

TARTU

KULTUURIMINISTEERIUM

Kanname elamusi

Kõige mõnusam aeg ootab

ELAMUSTEKS LOODUD

TOYOTA COROLLA CROSS

Teatrielamuste toetaja
amservauto.ee

AMSERV
TOYOTA ON MEIE HING

MARTELL
COGNAC
FONDEE EN 1715

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

Pakume üheskoos enam

LYDIA
HOTEL

www.lydia.ee
Ülikooli 14, Tartu

DORPAT

www.dorpat.ee
Soola 6, Tartu

vanemuine.ee